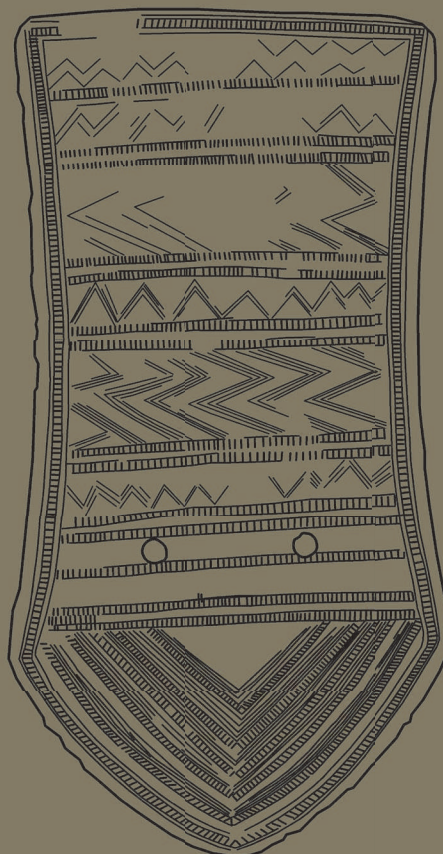

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 27
ROČNÍK CXI – 2017

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 27
ROČNÍK CXI- 2017

Bratislava 2017

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CXI- 2017
ARCHEOLÓGIA 27

Predseda redakčnej rady/Head of editorial board
PhDr. Juraj Bartík, PhD., Bratislava

Redakčná rada/Editorial Board
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Nitra
Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Bratislava
PhDr. Beáta Egyházy-Jurovská, Bratislava
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Bratislava
Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Nitra
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., Opava
Dr. Eric Vrba, Boston

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages:
REELS, s. r. o., Stephanie Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed
Grafická úprava /Graphic design
Marianna Lázničková, Erika Mészárosová

Tlač/Print:
Bittner print s.r.o

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2017

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2017

ISBN 978-80-8060-414-1
ISSN 1336-6637

OBSAH – INHALT

- 7 TOMÁŠ MICHALÍK: Paleolitické nálezy z Prašníka a Trstína. Príspevok k paleolitickému osídleniu severovýchodnej časti Malých Karpát
- 13 Palaeolithic finds from Prašník and Trstín. Towards a Palaeolithic settlement of the north-eastern part of the Small Carpathians
- 15 ALENA ŠEFČÁKOVÁ: Praveké kresby v jaskyni Domica
- 37 Prehistoric Drawings in Domica cave
- 43 BARBARA DANIELOVÁ: Medená sekera z Hruštína
- 47 Fund eines Kupferbeils aus Hruštín
- 49 ADAM GAŠPAR: Obilné jamy v praveku stredného a dolného Ponitrianska
- 61 Grain pits in prehistory of Nitra region
- 63 JURAJ BARTÍK – TOMÁŠ ZACHAR: Ozdobný štít únětickej kultúry z Gajar
- 77 Verzierter Schild der Aunjetitzer Kultur aus Gajary
- 81 DAVID VÍCH: Pozdně bronzový depot se štítovou sponou z Moravské Třebové
- 87 Spätbronzezeitliche Hort mit Blattbügelfibel aus Moravská Třebová
- 89 PETER ŠIMČÍK: Plasticky zdobená mazanica z Prešova- Nižnej Šebastovej
- 96 Plastisch verzierter Huttenlehm aus Prešov-Nižná Šebastová
- 97 PETER C. RAMSL: Bronze- und eisenzeitliche Gräberfelder in Nordostösterreich: topographische Lage, Strukturen, und geschlechtsspezifische Bestattungsareale anhand von ausgewählten Beispielen
- 107 Pohrebiská z doby bronzovej a železnej v severovýchodnom Rakúsku: poloha, štruktúra a rodové areály na vybraných príkladoch
- 109 RADOSLAV ČAMBAL – IGOR BAZOVSKÝ: Neskorolaténske sídliskové objekty v Bernolákove, okr. Senec
- 130 Spätlatènezeitliche Siedlungsobjekte in Bernolákovo, Bez. Senec
- 133 MIROSLAVA DAŇOVÁ: Rímsky prsteň z Trenčína
- 136 Roman ring from Trenčín
- 137 VLADIMÍR TURČAN: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Bernolákova
- 152 Frühmittelalterliche Siedlungsobjekte aus Bernolákovo
- 153 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOŇŠOVÁ: Predmety každodennej potreby z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
- 161 Gegenstände des alltäglichen Bedarfs aus Čebovce – Zelený hrad (Bez. Veľký Krtíš)
- 163 MICHAL PÍREK: Gajary – Posádka vo svetle historických prameňov
- 178 Gajary – Posádka im Lichte historischen Quellen
- 179 MAREK BUDAJ – MICHAL PÍREK: Nálezy z 14. – 15. storočia z hradu Tekovská Breznica
- 192 Funde vom 14. – 15. Jahrhundert von der Burg Tekovská Breznica (Bez. Žarnovica)

KOLOKVIUM

- 197 VLADIMÍR TURČAN: Pätnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
196 Fünfzehnter Jahrgang der Kolloquien zu Fragen der römisch-germanische Archäologie
- 197 ZDENĚK BENEŠ: Doklady výzdoby ozubeným kolečkem (radýlkem) na sídlišti z počátku doby římské v Mlékojedech, okr. Mělník
204 Evidence of Cog-wheel Ornamentation on a site from the beginning of the Roman era in Mlékokojedy, Mělník District
- 205 EDUARD DROBERJAR – RADKA KNÁPEK: K labskogermánské radélkované keramice
212 Zur elbgermanischen Keramik mit Rädchenverzierung
- 213 KRISTIAN ELSCHKEK: Rädchenverzierte Keramik der römischen Kaiserzeit vom südlichen Marchgebiet
222 Radielková keramika z doby římskej z južného Pomoravia
- 223 LINDA KOVÁCSOVÁ – JÁN RAJTÁR: Urny zdobené ozubeným kolieskom z vybraných hrobov pohrebísk v Kostolnej pri Dunaji a v Sekuliach
233 Rädchenverzierte Urnen von ausgewählten Gräbern der Gräberfelder von Kostolná pri Dunaji und Sekule
- 235 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ – MATEJ RUTTKAY: Keramika zdobená radielkom z Ponitria a Požitavia
244 Rädchenverzierte Keramik aus dem Nitra und Žitava Gebiet
- 245 VLADIMÍR VARSÍK: Nádoby zdobené ozubeným kolieskom z kvádskeho sídliska vo Veľkom Mederi
250 Rollrädverzierte Gefäße aus der quadischen Siedlung von Velký Meder
- 251 PETR ZAVŘEL: Tečkovaná a radélkovaná výzdoba na keramice starší doby římské z jihočeských lokalit
268 Die Punkt - und Rädchenverzierung auf der Keramik der älteren römischen Kaiserzeit aus den südböhmischen Lokalitäten
- RECENZIE
- 271 Juraj Bartík: Zoja Benkovsky-Pivovarová – Bohuslav Chropovský: Grabfunde der frühen und der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Westslowakei. Nitra 2015.
- 273 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

**Zoja Benkovsky-Pivovarová – Bohuslav Chropovský:
Grabfunde der frühen und der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Westslowakei**

Archaeologia Slovaca Monographiae, Studia, Teil 1. Nitra 2015, strán 264, ilustrácie v texte. ISBN 978-80-89315-71-0.
Teil 2. Nitra 2015, strán 168, ilustrácie v texte, ISBN 978-80-89315-73-4.

Prvý diel dvojitej monografie by mohol niesť podtitul “Katalóg”, druhý diel “Vyhodnotenie” obsahuje aj zoznam literatúry a súhrn v slovenskom jazyku pre obidva zväzky. Cieľom obidvoch monografií je všestranné vyhodnotenie kostrových i žiarových hrobov z pohrebísk ranej, staršej a z počiatku strednej doby bronzovej v najzápadnejšej časti Slovenska vymedzenej na východe tokom rieky Váh. Venujú sa vybraným pohrebiskám epišnúrového okruhu, nitrianskej kultúry, únětickkej a maďarovskej kultúry. Prácu pripravovali autori viac ako 25 rokov. Dôvodom dlhého časového obdobia bolo na jednej strane zostavovanie katalógu 661 kostrových i žiarových hrobov zo 69 lokalít v katastrach 58 obcí. Tieto rôzni bádatelia skúmali od tridsiatych rokov minulého storočia, nálezy z nich sú uložené (a roztratené) v rade inštitúcií. Spôsob, akým ich autori monografií prácne vyhľadali, jednotným spôsobom graficky zobrazili, skatalogizovali hrobové inventáre a na základe pôvodnej výskumnej dokumentácie kriticky zrekonštruovali nálezové okolnosti, sa stane do budúcnosti vzorom hodným nasledovania. Dôkladná práca na príprave katalógu viedla k spolupráci s prírodovednými špecialistami, ktorej výsledkom je identifikácia zvieracích kostí, schránok mäkkýšov a kamennej suroviny.

Nemenej ambicióznou a časovo náročnou časťou predloženej štúdie je analýza osobnej výbavy a milodarov. Nálezy z hrobov sú hodnotené postupne v častiach o keramike, medenej, bronzovej, zlatej, kostenej a kamennej industrii, nechýbajú odseky venované fajansovým korálikom, jantáru, ulitníkom a kostiam domácich i divých zvierat. Typologické delenie a klasifikovanie je veľmi podrobné, zohľadňuje rad doteraz málo sledovaných detailov. U niektorých zlomkov kovových predmetov či fragmentov keramiky však autori idú až na hranicu ich určiteľnosti. Vyústením analytickej časti je seriálna tabuľka vybraných 56 hrobových inventárov nitrianskej, únětickkej i maďarovskej kultúry, zahrňujúca stupne BA1, BA2, i BB1 aktualizovanej relatívnej chronológie P. Reineckeho.

Tradičnejšie poňatá časť venovaná pohrebným zvykom sleduje polohu a orientáciu pochovaných, sekundárne zásahy v hroboch a charakteristické odlišnosti na jednotlivých pohrebiskách. Osobitne sú vyhodnotené žiarové hroby.

Záverečnou časťou štúdie sú kapitoly venované časovému zaradeniu jednotlivých kultúr, zohľadňujúce v plnej miere výsledky rádiokarbónového datovania, ako aj periodizácia vývoja v najzápadnejšej časti Slovenska v ranej, staršej a na počiatku strednej doby bronzovej.

Predloženú štúdiu charakterizuje dôverné poznanie súvekeho materiálu v Poľsku, na Morave, v Čechách a v Rakúsku, ako aj na Slovensku východne od

rieky Váh, čo sa pozitívne prejavilo v analytickej časti pri komparácii nálezov a rozpoznaní radu interakcií. Ešte výraznejšie je však metodické ovplyvnenie súčasným badaním v Bavorsku, Rakúsku, ako aj v Čechách a na Morave, poznateľné v syntetickej časti. V práci sa preto stretne s viacerými pozorovaniami a závermi, ktoré nie sú v zhode s doterajším pohľadom na ranú, staršiu a počiatok strednej doby bronzovej na západnom Slovensku: 1/ Výsledky analýz narúšajú doteraz prevládajúcu slovenskú predstavu o následnosti kultúr Chlovice-Veselé, nitrianskej únětickkej a maďarovskej kultúry s prechodnými zmiešanými stupňami v prospech ich čiastočného časového prelínania. 2/ V práci je navrhnuté rozdelenie územia rozšírenia nitrianskej kultúry na skupinu v povodí rieky Nitra a na jej západnejšie položenú „moravsko-slovenskú fáciu“. 3/ Analýza nálezov z pohrebiska vo Veselom viedla k potvrdeniu pôvodného datovania V. Budinského-Kričku v rámci stupňov BA1 až BA2 a odmietnutiu stupňa BA0. 4/ Zásah veteřovskej kultúry z Moravy a Dolného Rakúska sa predpokladá nielen na Záhorí, ale aj v priestore východne od Malých Karpát. 5/ Autori naznačujú, že maďarovské osídlenie je v západnej časti Slovenska čiastočne paralelné s osídlením stredodunajskej mohylovej kultúry, pričom vychádzajú

z nálezovej situácie na opevnenej osade maďarovskej kultúry vo Veselom. Prácu zhodnocuje autentický (nie preložený) nemecký jazyk i snaha o zdôvodnenú správnu terminológiu.

Pomerne zvláštne je rozdelenie uceleného, štandardným spôsobom napísaného, v jednom roku vydaného diela do dvoch zväzkov, z ktorých každý má svoje číslo ISBN, samostatné číslovanie strán textu, avšak obrázky sú v oboch dieloch očíslované priebežne a zoznam použitej literatúry je tiež len jeden. Nedostatkom štúdie sú dva spôsoby odkazov na ilustrácie v texte: úplne vyhovujúce je uvedenie čísla tabuľky a čísla predmetu. V prípade, ak sa v texte spomína lokalita, číslo hrobu a číslo predmetu, treba číslo tabuľky vyhľadať nalistovaním v katalógu, čo štúdium analytickej a syntetickej časti neľahčuje.

Prvá časť monografie doplnila databázu hrobov z najzápadnejšej časti Slovenska o 661 kriticky preverených celkov. Nemenej dôležité je ale ich dôkladné vyhodnotenie v druhej časti. To nie je obvyklým doplnením, rozvinutím a potvrdením doterajších interpretácií slovenských špecialistov, ale autori postupujú vzhľadom k nim do značnej miery nezávisle. Myslím si, že viaceré netradičné závery v II. časti štúdie vyvolajú v budúcnosti potrebu preverenia ich platnosti, predovšetkým na nových súboroch hrobov získaných archeologickým výskumom. Som presvedčený, že položením provokatívnych otázok patrí recenzovaná dvojité monografia k dielam, ktoré vyvolajú diskusiu, posúvajúcu poznanie doby bronzovej na západnom Slovensku vpred. Skutočnosť, že publikácie vyšli na pôde Archeologického ústavu SAV zároveň dokladá, že atmosféra bádania v archeológii na Slovensku je otvorená novým prístupom.

Juraj Bartík

© SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM-ARCHEOLOGICKÉ MÚZEUM
ISBN 978-80-8060-414-1
ISSN 1336-6637